

✓ Родина Корольових. 1930-ті.

✓ Олександр Корольов. 1945.

ДРУГА СВІТОВА. Полтавський вимір

ДО 75-річчя Перемоги Центр дослідження історії Полтавщини спільно з Державним архівом Полтавської області підготували монументальне тритомне видання "Друга світова війна 1939–1945 рр. Полтавський вимір. Події. Постаті. Документи" (автори-упорядники: О. А. Білоусько, Т. П. Пустовіт, В. Я. Ревеґук). Ідея проекту полягає у прагненні зібрати "під одним дахом" і критично проаналізувати якомога більший масив (тема невичерпна) доступного на сьогодні матеріалу, що стосується подій Другої світової війни у регіональному полтавському вимірі, – напрацювання істориків, краєзнавців, митців, спогади сучасників, документальні джерела. – І показати ці події у загальноєвропейському та світовому контекстах. Подібного видання не має жодна область України. Втіленням цього проекту Полтавщина вкотре доводить свою першість у вивченні історії рідного краю.

Перша книга "Процеси. Діячі. Рефлексії" на 1500 сторінках містить стислий науковий виклад подій, історичні, культурологічні, біографічні довідки, документальні свідчення, детальну хронологію, бібліографію, численні ілюстрації, карти, схеми, таблиці. Напередодні 75-річчя Великої Перемоги "Зоря Полтавщини" пропонує читачам два фрагменти із книги, подані співставно з долями двох звичайних людей – батька і

сина, силою обставин втягнутих у вир війни.

Бронепоїзд "Маршал Будьонний"

СЕРЕД техніки, виготовленої для фронту на підприємствах Полтавщини, особливе місце посідає бронепоїзд "Маршал Будьонний", збудований трудівниками Полтавського паровозоремонтного заводу на початку серпня 1941 р. на замовлення командування Південно-Західного напрямку (всього було замовлено 4 бронепоїзди, але зробили один). Більшу частину екіпажу, понад 70 чол., було укомплектовано робітниками, службовцями та інженерно-технічними працівниками заводу. Командиром призначено капітана Яблонського, комісаром – П. С. Кривка. 18 серпня 1941 р. бронепоїзд вийшов на виконання бойових операцій. Спочатку він перебував у розпорядженні головнокомандуючого ПЗН С. Будьонного. 21 сер-

пня головком здійснив на ньому поїзду з Полтави до Новомосковська. Пізніше бронепоїзд прикривав від нальотів ворожої авіації залізницю на ділянках Кобеляки-Галещина і Ганівка-Потоки. 4 вересня 1941 р. бронепоїзд вирушив на охорону залізничного мосту через Псел. На ст. Потоки бронепоїзд мав пропустити, перевівши стрілки, путієць В. П. Корольов, спеціально залишений для виконання цього завдання. Однак на підході до станції бронепоїзд потрапив під артилерійський обстріл передових частин німецької 97-ї легкої піхотної дивізії, що розвивала наступ уздовж Псла. Вогнем із гармат бронепоїзд був пошкоджений і вибухнув. Більша частина команди загинула. Ті, хто залишився в живих, пішки добралися до Полтави, а звідти 15 вересня прибули до Харкова, де влилися до регулярних частин Червоної армії. На місці загибелі бронепоїзда, біля с. Підлужжя, встановлено обеліск.

Лівобережна Україна – вістря переможного наступу 1943 р. Мета – Дніпро

СПРИЯТЛИВІ умови для розгорнутого наступу Червоної армії на південному крилі фронту склалися із завершенням Курської битви. Знекровивши противника в оборонних боях, Червона армія перейшла в рішучий наступ.

Радянське командування поставило перед своїми військами завдання розгромити південний фланг німецьких армій на сході і, розвинувши успіх, форсувати Дніпро.

(Закінчення на 4–5-й стор.) →

ДРУГА СВІТОВА. Полтавський вимір

← (Закінчення. Початок на 1-й стор.)

У середині серпня 1943 р. Ставка націлювала війська Центрального фронту (ком. – ген. армії К.К. Рокоссовський) на Ніжин і Київ; Воронежського (ком. – ген. армії М.Ф. Ватутін) – на Полтаву та Кременчук; Степового (ком. – ген. армії І.С. Конев) – на Кіровоград, Верхньодніпровськ; Південно-Західного (ком. – ген. армії Р.Я. Малиновський) – на Павлоград і Запоріжжя; Південного (ком. – ген. армії Ф.І. Толбухін) – на Мелітополь. У вересні Ставка зорієнтувала дії Воронежського фронту на Ромни–Прилуки–Київ, а Степового – на Полтаву–Кременчук. Координувати дії фронтів повинні були маршали Г.К. Жуков і О.М. Василевський. Стратегічне завдання полягало в тому, щоб розгромити ворожі угруповання на Лівобережжі, не дозволити їм закріпитися на річках Десна, Ворскла, Молочна, а потім форсувати Дніпро. Після цього передбачалося розширити захоплені райони, об'єднавши їх у плацдарми оперативного та стратегічного призначення з метою звільнення Києва, Кременчука, Дніпропетровська, Запоріжжя й подальшого витіснення противника з території Правобережної України.

Радянським фронтам, що забезпечували наступ на Лівобережжі, протистояли німецькі війська групи армій "Центр" (ком. – ген.-фельдмаршал Г. фон Клюге) та групи армій "Південь" (ком. – ген.-фельдмаршал Е. фон Манштайн). Співвідношення сил було на нашу користь, але в танках і бойовій авіації перевага була незначною.

У військах відчувалася велика втома від безперервних битв, спостерігалася збої в матеріальному постачанні. Й. Сталін власноручно скоротив на 30–40% розрахунки Г.К. Жукова щодо необхідної кількості людей, техніки та боєприпасів для поповнення наступаючих фронтів.

Відсутність матеріальних засобів намагалися компенсувати "партійно-політичною роботою, спрямованою на підготовку воїнів до великого ратного подвигу". Директива Ставки від 9 вересня 1943 року наказувала за успішне форсування великих водних перешкод і закріплення на плацдармі представляти особовий склад Червоної армії до вищих урядових нагород, а за подолання Дніпра в районі Смоленська і нижче, а також подібних Дніпрові за труднощами форсування рік – до присвоєння звання Героя Радянського Союзу.

Незважаючи на втрату стратегічної ініціативи, ворог не віддавав без бою жодного населеного пункту, виявляючи непоступливість на всіх ділянках фронту. Поразки Вермахту сприймалися нацистською верхівкою як тимчасові невдачі, найменший натяк про відступ з України викликав у А. Гітлера напад люті.

П. Карель:

"Для досягнення цієї мети Сталін притяг всі наявні сили: <...> 40 відсотків усіх стрілецьких і 84 відсотки танкових з'єднань."

Сталін таким чином досяг гігантського зосередження сил. І в людях, і в техніці він мав шістнадцятиразову перевагу над противником. Те, що він готував, було найбільшою радянською операцією Другої світової війни. Все було поставлено на цю карту – армії, зброя, партизани, розвідка і пропаганда. Бойовий дух військ було піднято на надзвичайну висоту. Дніпро оголосили священною метою, завоювання якої буде означати зорю перемоги. Сталін апелював не тільки до честі і патріотизму своїх генералів, командирів і солдатів, але й до їхнього марнославства. 9 вересня в директиві всім фронтам і арміям Сталін обіцяв офіцерам, старшинам і рядовим найвищі нагороди у випадку, якщо вони виявлять себе в боях за Дніпро.

"Влітку 1943 року ця річка [Дніпро] втілювала потаємні надії німецького Генерального штабу і воюючих військ. Тут, за природною перешкодою, можна спорудити могутню оборонну зону – "Східний вал"... Тут можна чекати Червону армію, тут можна її зупинити. Але Гітлер заборонив будівництво бункерів і траншей на Західному березі Дніпра. Лише в середині серпня він санкціонував початок робіт".

К. Тіпельскірх:

"Гітлера <...> неможливо було переконати в перевазі росіян, у яку він все ще не вірив, і саме цим слід пояснити той факт, що він з усією серйозністю намагався знову застосувати метод зимової кампанії 1941–1942 рр., тобто просто забороняв будь-який відхід..."

Лівобережну Україну, якою з набагато меншими труднощами могли оволодіти взимку, тепер визволяли влітку-восени, зазнаючи величезних втрат. За недбалість і нетямущість вищого командування, як і в 1941 р., платили кров'ю бійці й командири Червоної армії. Загалом битва за визволення України тривала 680

днів, із січня 1943 р. по жовтень 1944 р., щодоби забираючи життя 68 тис. чол. Полтавщину густо вкрили солдатські трупи, переважно наспіх мобілізованих новобранців. Не навчених, не обмундированих, навіть без складення присяги, їх кидали в бій "спокотувати кров'ю ганьбу перебування в окупації".

Друга хвиля мобілізації на території області почалася одразу з початком визволення. Поповнення черпали призовними комісіями діючої армії та місцевими військкоматами. Право пере-

Відразу після звільнення оповіщення про мобілізацію із зазначенням часу, пункту та місця збору повинні були проводити уповноважені від армійських частин, виведених до резерву фронтів, а в міру відновлення – райвійськкоматів. На пункті збору облік мали вести призовні комісії у складі уповноваженого від РВК або військової частини, заступника голови міського райвиконкому чи голови сільради, представника міського, обласного, районного відділів НКВС та двох лікарів. На мобілізованих мали

✓ Діорама "Битва за Дніпро". 1975, художники М. Бут, М. Овечкін. Дніпровський історичний музей ім. Д. І. Яворницького. Фрагмент: капітан Василь Древаль* веде своїх гвардійців в атаку.

✓ Бронепоезд "Маршал Будьонний", підбитий на ст. Потоки. 1941.

щочергового призову на визволених територіях було надано військовим радам армій, які отримали дозвіл на "самостійне поповнення своїх частин живою силою в ході наступу" (наказ Ставки ВГК № 089 від 09.02.1942 р.). Мобілізації армійськими призовними комісіями підлягало чоловіче населення віком від 17 до 50 років (за наказом мобілізувалися чоловіки віком до 45 років, але в інструкції до наказу вікова планка була підвищена до 50 років). Придатні лише до нестройової служби направлялися для обслуговування тилів фронтних частин. Призову не підлягали секретарі райкомів ВКП(б), голови виконкомів, сільрад, колгоспів, начальники політвідділів та інженери-механіки радгоспів, директори і старші механіки МТС, завідувачі фермами, зоотехніки, лікарі та висококваліфіковані спеціалісти сільського господарства, а з грудня 1943 р. – також особи духовного чину. На перший погляд, призов людей, які перебували на окупованій території, виглядав доволі ліберальним, адже донедавна Й. Сталін у своїх промовах засуджував цих осіб як зрадників. Тепер же вони дістали можливість легалізуватися, потрапити до армійських колективів, відзначитися, отримати нагороди. Однак на практиці ліберальні, на перший погляд, нововведення нівелювалися безвідповідальним, безжальним використанням місцевого поповнення у боях, що було виявом підозрливості та недовіри влади стосовно осіб, які перебували на окупованій території.

Відповідно до наказу Ставки ВГК № 089 від 9 лютого 1942 р. "Про призов до Червоної Армії громадян, які мешкають на визволених від окупації територіях" Голоупраформом Червоної армії була розроблена й розіслана військовим радам фронтів "Інструкція про порядок проведення призову військовозобов'язаних і призовників на визволених від німецької окупації територіях". Призивали військовозобов'язаних до 50-літнього віку, а також юнаків 1925–1926 р. н.

скласти списки в двох примірниках – один повинен був залишатися у місцевій раді, другий – передаватися до штабу військової частини. Перевіреному повповненню видавалися червоноармійські книжки. Зі збірних пунктів мобілізовані повинні були направлятися до армійських запасних стрілецьких полків (азсп), де з ними мали протягом 15 днів проводити військову та політичну підготовку, а також перевірку та відсів "ворожих елементів". Ці азсп мали розташовуватися у тилу фронтів. Після закінчення навчання з мобілізованого контингенту мали формуватися маршові роти, які направлялися до діючої армії. Пізніше, у листопаді 1943 р., коли бої на Лівобережжі вже припинилися, Ставка ВГК ухвалила рішення дозволити мобілізацію військовим частинам діючої армії лише в районах бойових дій у зоні близько 50 км від лінії фронту, за її межами була територія військкоматів, куди повинні були передаватися списки мобілізованих. Призовників 17–18-річного віку наказувалося направляти до запасних частин відновлених на той час Київського та Харківського військових округів.

На практиці ці накази ніколи не виконувалися – правилом стало використання фронтними частинами щойно мобілізованих, погано озброєних і невідготовлених у військовому плані людей у найближчих боях, минаючи запасні частини. Військові частини проводили мобілізації на ходу без складання іменних списків, не залишаючи жодних даних про призованих. Командування намагалось виконувати бойові завдання насамперед за рахунок використання місцевого поповнення, не рахуючись з втратами. Деякі бездушні командири свідомо кидали таку "живу силу" на добре укріплені позиції противника. Не добігаючи ворожих траншей, ці "штурмові групи" майже в повному складі гинули під крики "Ура!" на схилах безіменних висоток. Непоодинокими були випадки, коли мобілізовані гинули

неподалік свого села за кілька кілометрів від рідної домівки. Не кращою була доля направлених до азсп: за два тижні, що відводилися для навчання, вони не встигали опанувати навіть азів військової справи і гинули в перших же боях. У найгіршому становищі опинилися колишні військовослужбовці, які свого часу здалися в полон, дезертирували або опинилися в оточенні й залишилися на території, окупованій німцями. Згідно з наказом ГКО № 2779 від 21 січня 1943 р. їх відправляли на збірно-пересильні пункти для перевірки армійськими комісіями за участю осіб армії або фронту. Особи, що не мали за собою компромату, направлялися до військових частин, а "нестійкі, ворожі елементи" – до спецтаборів НКВС. Переважно колишні рядові та офіцери потрапляли відловлено до штрафних та штурмових частин, де вони мали зі зброєю в руках довести свою відданість Батьківщині. Штрафники повинні були воювати до першого поранення чи нагородження ордену, після чого могли бути призначені у польові війська. Але всі добре знали: штрафники – це смертники. До квітня 1944 р. на території Харківського ВО було сформовано два окремих штурмових батальйони – 11 та 12 ошсб, кожен по 929 чол.

З наказу начальника Головного управління формування й комплектування Червоної армії Ю. Щаденка № 97/ш від 10 березня 1943 р.:

"Усіх військовослужбовців, які свого часу без опору здалися противникові у полон або дезертирували з лав Червоної армії й залишилися за місцем проживання на території, тимчасово окупованій німцями, або опинилися оточеними у місцях свого проживання, залишилися вдома й не прагнули виходу до частин Червоної армії, після швидкої перевірки терміново направляти до штрафних частин. Порядок та місце перевірки стосовно рядового та молодшого командного складу встановлюється розпорядженням військової ради армії. Стосовно середнього та вищого командного складу – розпорядженням військових рад фронтів. До спеціальних табірних НКВС направляти лише тих осіб, які мають серйозні дані для того, аби підозрювати їх у антирадянській діяльності".

Водночас місцевими військкоматами проводилася мобілізація жінок. До військових частин призивалися жінки віком 19–30 років, які не мали малих дітей, до стаціонарних тилових установ – жінки віком до 45 років. З метою виявлення ухильників від призову та мобілізації в усіх населених пунктах у громадян проводилася періодична перевірка військових документів, виявлені дезертири, а також ті, хто сприяв їм, підлягали кримінальній відповідальності.

Загалом умови призову та використання військовозобов'язаних, які перебували на окупованій українській території, були дуже жорстокими, проводилися без огляду на жодні правила та інструкції. Ці дії були наслідком практики ведення війни під гаслом здобуття перемог без огляду на кількість втрат, а також виявом жорстокої сталінської політики відносно людей, що перебували на окупованій території. Разом з тим проведені військові мобілізації стали симбіозом не лише трагічних, а й звияжних мотивів, свідченням зростаючих бойових якості народу. Впродовж усієї війни українці посідає друге місце після росіян за кількістю в РСЧА, наприкінці війни кожен третій борець чотирьох Українських фронтів був українцем. Відстоявши рідну землю, українці також зробили вагомий внесок у визволення від нацистів європейських народів.

Ім фанфари не грали

ВИЩЕНАВЕДЕНА історія з бронепоездом "Маршал Будьонний" різко змінила життя залізничника, який був причетний до події, але залишився поза полем зору її дослідників. Звали його Василь Петрович Корольов. Народився 1899 р. в сім'ї селянина-бідняка і до початку радянсько-німецької війни вже мав непересічну біографію, насичену драматизмом першої третини двадцятого століття. До історії з бронепоездом він підійшов бригадиром 4-го околотка 12-ї дистанції колії Південної залізниці, одруженим на колишній наймичці Ірині Григорівні Похилій (єдиній із 13 братів і сестер, яка вижила під час Голодомору 1932–1933 рр.). У 1924 р. в сім'ї народився син Олександр, у 1927 р. – донька Надія. На початку радянсько-німецької війни Корольови жили в робітничому гуртожитку – казармі на станції Потоки, куди глава сімейства в 1939 р. був переведений зі станції Галещина із завданням налагодити безаварійну роботу на проблемній ділянці, де через катастрофи

* ДРЕВАЛЬ Василь Тимофійович (23.02.1917–19.01.1988). Уродженець містечка Комишня Миргородського повіт. Полтавської губ. із селян. Українець. Гвардійський капітан, заст. ком. батальйону з політчастини 78-го гв. стр. полку (25-та гв. стр. див., 6-та армія, Південно-Західний фронт). Відзначився 26.09.1943 при форсуванні Дніпра в р-ні с. Військове (тепер Солонянський р-н Дніпропетровської обл.) та в боях за плацдарм на правому березі ріки. Звання Героя Радянського Союзу присвоєно 22.02.1944.

потягів змінилося п'ятеро майстрів. Із завданням він справився. З початком воєнних дій чітка робота залізниці набула особливо важливого значення, тож бригадир днював і ночував на роботі. Рух по залізниці був перевантажений військовими перевезеннями, до яких незабаром додалися ешелони, які вивозили в глиб країни людей і матеріальні цінності. Незважаючи на перевантаженість і безперестанні бомбардування й обстріли з повітря, залізнична артерія Кременчук–Полтава працювала безперебійно, в чому була і заслуга бригадира 4-го околodka. Швидко просування німецьких військ вже в серпні 1941-го поставило на порядок денний питання евакуації на схід спеціалістів залізничного транспорту.

2 вересня 1941 р., коли з Кременчука виїхала остання дрезина зі службовцями 12-ї дистанції, Корольов зібрався евакуюватися з нею, але одержав наказ від начальника політчастини залишитися на станції, щоб пропустити на міст через Псел бронепоезд "Маршал Будьонний", який із 18 серпня курсував на дільниці Кобеляки–Ганівка–Галещина–Потоки. 4 вересня бронепоезд мав доставити для посилення охорони мосту військову команду і патрулювати ділянку шляху від мосту до станції Потоки. З цим бронепоездом потім Корольов мав відбути до Полтави, а звідти – до Харкова. Однак бронепоезд до станції не дійшов. Німецький десант звалив його фугасними бомбами на 24-му кілометрі, біля вхідного станційного семафора, за сторожовою будкою. Утримавши 4-годинний бій із гітлерівцями, уцілілі бійці глибокої ночі відійшли на станцію Галещина. Червоноармійці з охорони мосту, не дивлячись підкріплення, рушили в напрямі Глобинного. Не бажаючи потрапити в лапи гітлерівців, Корольов пішов з ними. Незважаючи на втрату 9 вересня Кременчука, радянська оборона на цій ділянці ще не була зламана. Незабаром Корольов, якого за зовнішнім виглядом (у формі, коротко пострижений) не можна було відрізнити від військово-випусковця, вийшов у розташування однієї з частин пошарпаної у попередніх боях 300-ї стрілецької дивізії і приєднався до неї. Близько сотні бійців, які окопалися поблизу хутора Підтикані Зарудянської сільради Кременчуцького району, кілька днів відбивали атаки противника, маючи в своєму розпорядженні 3 тридюймові гармати, 4 кулемети і підбитий танк. Не в силах зм'якнути кільце оточення, червоноармійці стояли до останнього. Коли закінчилися боеприпаси, живих і поранених бійців німці взяли в полон. Корольов опинився в колоні, яку погнали до Кременчука, де вже створювалися сумної слави концтабори, в яких загинули 90 тисяч військовополонених і мирних жителів. Корольову була уготована така ж участь. Але, скориставшись вечірніми сутінками, він кинувся у кукурудзу, що росла обабіч шляху, і біг нею до знемоги. На його щастя, конвоїри були без собак, тож обійшлися пострілами навмання. Перележавши ніч на кукурудзяному полі, зі сходом сонця Корольов рушив додому в Потоки. Казарма була пограбована, тож перебрався із сім'єю в залізничну будку поблизу хутора Прядки Підлужанської сільради Кременчуцького району і влаштувався на роботу в місцевий колгосп (громадський двір) "За харчі". У лютому 1942 р. на пропозицію знайомого майстра повернувся на залізницю колійним робітником. Працював у ремонтній бригаді з 60 осіб, переважно молодих, що намагалися уникнути відправки в Німеччину. Робота велася під постійним наглядом окупантів. Незважаючи на те, що найменша підозра в шкідництві могла потягти за собою смертну кару, Корольов разом із Михайлом Прядком закопав у бровку нові рейки, одержані для заміни старих на аварійній ділянці колії за Потоками.

У 1943 р. відступаючі німці вигнали Корольових за Дніпро. В дорозі вони загубили одне одного, та все ж усім вдалося втекти і повернутися в рідні

місця. Після вигнання окупантів Корольов став працювати майстром на відновленні залізничного полотна на станціях Потоки і Веселий Поділ. З 1944 р. оселився на станції Галещина. Працював на залізниці до виходу на пенсію. Помер у 1992 р.

З ПОВЕРНЕННЯМ радянської влади відкрилася непередбачувана сторінка життя сина Василя Петровича Корольова – Олександра, який до війни закінчив 9 класів Солоницької середньої школи. 27 вересня 1943 року він був мобілізований Кременчуцьким райвійськкоматом до Червоної армії. Службу почав станковим кулеметником 62-го запасного стрілецького полку. Військову спеціальність опанував швидко: відстріляв залікові вправи з кулемета ДТ-29 та з 85-міліметрової гармати із загальною оцінкою "відмінно". Бойове хрещення прийняв на Дніпрі. Парторг роти в армійській газеті відзначав рядового Корольова як стійкого бійця, який майстерно володіє "могутньою зброєю" – кулеметом "Максим" і "добре б'є німців", не лякаючись, "навіть якщо на нього одного йде рота ворога". По-справжньому геройськи ефрейтор 244-го стрілецького полку 41-ї стрілецької дивізії 25-го стрілецького корпусу 69-ї армії 1-го Білоруського фронту Корольов виявив себе в кривавій битві під Ковелем влітку 1944 р. В одному з боїв 8 серпня був тяжко поранений у м'які тканини потиличної ділянки, в праву вушну раковину і в ділянку сосцевидного відростка, більше двох місяців лікувався в евакогоспіталі № 2675, після чого 17 жовтня 1944 р. повернувся в діючу армію. У складі 390-го і 31-го запасних стрілецьких полків 10-ї запасної стрілецької дивізії брав участь у зимових боях 1945 р. за оволодіння Варшавою, форсуванні Вісли й Одери. В холодній воді застудився, перехворів запаленням легень, але залишився в строю. З 22 квітня 1945 р. сержант Корольов воював у складі 246-го окремого запасного танкового батальйону 2-ї гвардійської танкової армії 1-го Білоруського фронту. Прорвавши ешелону оборону противника, танкісти 28 квітня увірвалися в передмістя Берліна. У запеклих боях у міському районі Шарлоттенбург у танк, у якому сержант Корольов був навідником гармати, влучив фауст-патрон, але екіпаж вибрався з палаючої машини. Після взяття Берліна гвардії сержант Корольов продовжив службу в танковій роті 5-го окремого гвардійського Варшавсько-Берлінського орденів Червоного Прапора, Червоної Зірки і Суворова мотоциклетного розвідувального полку. Однак давня хвороба далася взнаки. З квітня по травень 1946 р. перебував на лікуванні в полковій медчастині з приводу активного лівостороннього туберкульозу легень відкритої форми. Військово-лікувальною комісією визнаний нездатним до військової служби зі зняттям з обліку і негайним відправленням до лікування за місцем проживання, тобто – вмирати. Повернувшись до батьків, прожив недовго: в листопаді 1946 р. 22-річним зійшов у могилу. Похований на сільському цвинтарі (тепер смт Нова Галещина Козельщинського району). Могила позначає невисока залізна тумба із зіркою. Жодного разу ім'я мужнього солдата не було згадане на офіційному рівні, навіть під час урочистостей до Дня Перемоги, яку він наблизив ціною власного життя. Був нагороджений орденом Слави 3 ст. (1944), медалями "За відвагу" (1945), "За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр." (1945), Подяками Верховного Головнокомандуючого за відмінні дії при прориві оборони противника в районі м. Ковель (1944); за звільнення столиці Польщі Варшави (1945); за оволодіння Берліном (1945).

Матеріал до публікації підготував

Олександр БІЛОУСЬКО,
директор Центру досліджень історії Полтавщини.